

KONSTITUCINIO TEISMO NUTARIMŲ ĮGYVENDINIMAS ĮSTATYMŲ LEIDYBOJE

Vytautas Sinkevičius

Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto
Konstitucinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 2714 546
Elektroninis paštas v.sinkevicius@lrkt.lt

Pateikta 2011 m. gegužės 3 d., parengta spausdinti 2011 m. birželio 16 d.

Anotacija. Įgyvendinant Konstitucinio Teismo nutarimus kyla tam tikrų problemų. Praktika rodo, kad įstatymų leidėjas ne visada laiku panaikina teisės aktą, kurį Konstitucinis Teismas pripažino prieštaraujančiu Konstitucijai, kad kartais delsiama nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris atitiktų Konstitucinio Teismo nutarimuose pateiktą oficialią konstitucinių nuostatų sampratą. Seimo Statutą reikėtų papildyti nuostatomis, įpareigojančiomis Seimo struktūrinius padalinius vykdyti nuolatinę, sistemingą Konstitucinio Teismo nutarimų motyvuojamųjų dalių analizę. Svarstyтина, ar neturėtų būti pakeista Konstitucinio Teismo įstatymo 64 straipsnio 1 dalies 4 punkto norma, kuri leidžia ginčyti įstatymą ar kito teisės akto atitiktį Konstitucijai pagal priėmimo tvarką nepaisant jokių terminų, praėjusių nuo įstatymo ar kito teisės akto priėmimo. Konstitucijoje įtvirtinti teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principai, kitos konstitucinės nuostatos suponuoja tam tikrą protinę terminą, per kurį Konstitucijoje numatyti subjektai gali kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu iširti, ar įstatymas ir kitas teisės aktas neprieštaruoja Konstitucijai pagal priėmimo tvarką. Šiam terminui pasibaigus kreipimasis į Konstitucinį Teismą su prašymu iširti, ar įstatymas, kitas teisės aktas neprieštaruoja Konstitucijai pagal priėmimo tvarką, būtų negalimas. Siekiant paspartinti bylų nagrinėjimą Konstituciniame Teisme, reikėtų iš esmės pakeisti bylų nagrinėjimo tvarką. Konstitucinio Teismo įstatyme galima įtvirtinti nuostatą, kad visa Teismo sudėtimi nagrinėjamos tik tos bylos, kurioms išspręsti dar nėra suformuota

oficiali konstitucinė doktrina ar reikia iš esmės pakeisti esamą konstitucinę doktriną (būtina reinterpretuoti oficialią konstitucinių nuostatų sampratą ir suformuoti naują konstitucinę doktriną); bylos, kurioms išspręsti pakanka esamos oficialios konstitucinės doktrinos (nereikia formuoti naujos konstitucinės doktrinos), nagrinėjamos trijų teisėjų kolegijose, o bylos, kurioms išspręsti reikia tik šiek tiek pakoreguoti (išplėtoti) esamą oficialią konstitucinę doktriną, nagrinėjamos penkių teisėjų kolegijoje. Taip pat reikėtų pakeisti Konstitucinio Teismo įstatymo 29 straipsnio 2 dalies nuostatą, leidžiančią Teismui neribotai pratęsti įstatyme numatytą keturių mėnesių terminą, per kurį turi būti baigtas bylos nagrinėjimas ir priimtas nutarimas. Šis terminas galėtų pratęsiamas tik išimtiniais atvejais, kai nustatyto laiko dėl objektyvių priežasčių nepakanka atlikti visų procesinių veiksmų, būtinų pradėti bylos nagrinėjimą.

Reikšminiai žodžiai: Konstitucija, Konstitucinis Teismas, konstitucinė doktrina, įstatymų leidejas, Konstitucinio Teismo nutarimų įgyvendinimas.

Įvadas

Pagal Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublikos įstatymas (ar jo dalis) arba kitas Seimo aktas (ar jo dalis) negali būti taikomi nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas aktas (ar jo dalis) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Konstitucinio Teismo sprendimas, kad įstatymas ar kitas Seimo teisės aktas prieštarauja Konstitucijai, suponuoja tam tikrus įstatymų leidejo veiksmus: Seimas turi pripažinti Konstitucijai prieštaraujantį teisės aktą (jo dalį) netekusiu galios, prireikus – nustatyti naują teisinį reguliavimą, kuris atitiktų Konstitucinio Teismo pateiktą atitinkamų konstitucinių nuostatų oficialią sampratą. Seimo Statute nustatyta, kokius veiksmus turi atlikti Seimas ir jo struktūriniai padaliniai, kad būtų įgyvendinti Konstitucinio Teismo nutarimai ir kiti baigiamieji aktai. Praktika rodo, kad įgyvendinant Konstitucinio Teismo nutarimus įstatymų leidyboje yra kai kurių problemų.

1. Dėl ko įstatymų leidejas ne visada skuba įgyvendinti Konstitucinio Teismo nutarimus?

Įstatymų leidybos tobulinimas – nuolatinė diskusijų tema. Vienoje iš jų juokaujant buvo užduotas šmaikštus klausimas: kas bendro tarp įstatymų leidybos ir dešrų gaminimo? Atsakymas į jį buvo dar šmaikštesnis: bendra tai, kad labai panašus procesas – jeigu žmonės žinotų, kaip iš tiesų gaminama dešra ir kaip leidžiami įstatymai, jie nevertotų šių produktų.

Žinoma, daug kas šiame pajuokavime apie įstatymų leidybą gerokai sutirštinta. Bet įstatymų leidyboje kai kas tikrai galėtų būti geriau, taip pat ir įgyvendinant Konstitucinio Teismo nutarimus.

Apie tai, kad reikia tobulinti įstatymų leidybą, buvo pradėta kalbėti beveik iš karto, kai buvo atkurta Nepriklausomybė. Tie keleri metai iki 1992 m. Konstitucijos priėmimo

buvo labai intensyvūs įstatymų leidyboje: reikėjo kuo greičiau demontuoti sovietinę teisės sistemą, gražinti privačios nuosavybės institutą, sudaryti teisines prielaidas rinkos ekonomikai ir kt. Tuomet daug kas buvo daroma pirmą kartą, įstatymų leidėjai neretai tik teoriškai įsivaizdavo leidžiamų įstatymų veikimą ir jų pasekmes. Būtinybė nedelsti su esminėmis reformomis vertė skubėti. Tam tikri teisinio reguliavimo netikslumai, dvi-prasmiškumai ir net įstatymų tarpusavio nesuderinamumas buvo beveik užprogramuoti, bet to meto sąlygomis jie tam tikra prasme galėjo būti pateisinti. Bet jau tada buvo suvokta, kad įstatymų leidyba – labai sudėtingas procesas, kad tai ne „mėgėjų“ darbas, kad geram įstatymui atsirasti nepakanka vien deputatų entuziazmo, kad tam būtini ne tik politiniai norai, bet ir profesinės žinios.

Įstatymų leidėjas galėjo laisviau jaustis ir dėl to, kad 1990 m. Laikinis Pagrindinis Įstatymas (Laikinoji Konstitucija) nenumatė konstitucinės kontrolės: kilus abejonių dėl įstatymų atitikties Laikinajam Pagrindiniam Įstatymui ginčas galutinai išsprendavo Seimo posėdžių salėje – jeigu įstatymas būdavo priimamas, vadinasi, buvo preziumuojama, kad jis dera su Laikineja Konstitucija.

1992 m. priėmus Konstituciją ir joje įtvirtinus konstitucinę kontrolę, įžengėme ne tik į visiškai naują visuomenės ir valstybės gyvenimo etapą, bet ir į teisminį, o ne politinį įstatymų kokybės vertinimo etapą: įstatymus pradėta vertinti jų atitikties Konstitucijai tiek turinio, tiek formos aspektu, taip pat ir pagal jų priėmimo tvarką.

Labai svarbu, kad per laiką, prabėgusį po Konstitucijos priėmimo, pasikeitė pačios Konstitucijos samprata. Nuo sampratos apie tai, kad įstatymas yra aukščiausios galios teisės aktas, nuo „legicentrinės“ teisės sistemos sampratos perėjome prie „konstituciocentrinės“ teisės sistemos sampratos¹.

Nuo Konstitucijos, kaip pagrindinio įstatymo sampratos, perėjome prie Konstitucijos, kaip ypatingo teisės akto, išskylančio virš įstatymų sluoksnio, sampratos; prie Konstitucijos, kaip sudėtingos teisinės tikrovės, darnios, neturinčios spragų teisinės sistemos sampratos²; prie Konstitucijos, susidedančios ne tik iš normų, bet ir iš principų³, turinčios ne tik eksplikitinį, bet ir implicitinį teisinį reguliavimą⁴, sampratos.

Ypač svarbu, kad susiformavo jau beveik nekvestionuojamas požiūris, jog Konstitucija negali būti aiškinama remiantis įstatymais ir kitai teisės aktais, kad ji aiškintina remiantis tik ja pačia, jos vidine logika, normų ir principų sąsajomis, kad Konstitucija negali būti aiškinama vien gramatiniu (verbaliniu, pažodiniu) teisės aiškinimo metodu, kad norint atskleisti tikrąjį Konstitucijos nuostatų turinį būtina taikyti ir daugybę kitų teisės aiškinimo metodų.

1 Jarašiūnas, E. Aukščiausioji ir ordinarinė teisė: požiūrio į Konstituciją pokyčiai. *Jurisprudencija*. 2002, 33(25): 5–6.

2 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 85-3094.

3 Kūris, E. Lietuvos Respublikos Konstitucijos principai. *Lietuvos konstitucinė teisė*. Lietuvos teisės universitetas, 2001.

4 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 15-520.

Galbūt viena iš priežasčių, kodėl kyla tam tikrų „politinių bangelių“ įgyvendinant Konstitucinio Teismo nutarimus, yra tai, kad dar toli gražu ne visi Seimo nariai yra linkę psichologiškai sutikti su nuostata, kad ne parlamentas ir ne Seimo narys (nariai) yra aukščiausia valdžia, kad Seimą ir jo narius saisto Konstitucija, kad jie negali įsiterpti į kitoms institucijoms ir jų pareigūnams priskirtų įgaliojimų vykdymą, privalo paklusti Konstitucijai. Atvejai, kai Seimo komitetas savo posėdyje svarsto, kokioje gydymo įstaigoje turi stovėti vienas ar kitas medicininis aparatas, arba kai Seimo narys, nuvykęs į kokią nors įmonę, įstaigą, organizaciją, pareikalauja pateikti tam tikrus jos veiklos dokumentus ar net pradeda nurodinėti, kaip reikia spręsti vieną ar kitą klausimą, taip pat ir viešuosius pirkimus, arba kai Seimo nariai parašo laišką Lietuvos mokslo tarybai, reikalaudami pasiaiškinti, kodėl finansavimas buvo skirtas ne tam, o kitam projektui, ne tai, o kitai institucijai ir net bando patarti (o iš tiesų – nurodyti), kokiam projektui ir kokiai institucijai turėtų būti skirtas finansavimas, bei kiti panašūs atvejai rodo, kad Seimo ir jo narių mąstysenoje ir veikloje vis dar gaji sovietinė „vieningos valstybės valdžios“ koncepcija, pagal kurią parlamentas ir jo narys formaliai buvo laikomas aukščiausia valdžia, išskylanti virš visų kitų valdžių, galinti viską kontroliuoti, viską prižiūrėti ir visiems nurodinėti.

Pagal 1992 m. Konstituciją valstybės valdžios sąranga yra kitokia: ji grindžiama valdžių padalijimu, stabdžių ir atsvarų sistema, draudimu vienai valstybės valdžiai (taip pat ir Seimui) kištis į kitoms valstybės valdžioms priskirtą kompetenciją. Taip pat ir draudimu Seimo nariams kištis į bet kokių įmonių, įstaigų, organizacijų, jų vadovų, kitų pareigūnų veiklą. O svarbiausia – paklusimu Konstitucijai.

Neretai ypač skausmingai „susitaikoma“ su Konstitucijos nuostata, kad Konstituciją oficialiai gali aiškinti tik Konstitucinis Teismas ir kad Konstitucinio Teismo pateikta oficiali konstitucinių nuostatų samprata yra privaloma Seimui ir Seimo nariams, taip pat ir visoms kitoms valstybės valdžios institucijoms.

Ypač nepakančiai kartais reaguojama į tai, kad Konstitucinis Teismas atiduoda prioritetą „interpretatyvizmui“, o ne vien vadinamajam „originalistiniam“ Konstitucijos aiškinimui. Iš Teismo neretai reikalaujama aiškinti Konstituciją tik taip, kaip parašyta, ir nekurti to, ko esą Konstitucijoje nėra.

Net sutikus su teiginiais, kad Konstitucinis Teismas turi aiškinti Konstituciją taip, kokia ji yra, vis tiek neišvengiamai tenka atsakyti į klausimą, o kokia gi yra ta tikroji „originali“ Konstitucija? Net „gana aiškių“ Konstitucijos nuostatų sampratų gali būti tiek, kiek yra jos aiškintojų, ji gali būti skirtinga – vien todėl, kad skirtingi žmonės tuos pačius dalykus neretai suvokia skirtingai. Tad nori nenori, bet Konstituciją visada tenka interpretuoti. Būtent dėl to tikrasis Konstitucijos turinys persikelia į konstitucinę jurisprudenciją⁵, Konstitucija tampa (yra) jurisprudencinė Konstitucija; perfrazuojant vieno garsiausių JAV Aukščiausiojo Teismo pirmininkų Čarlzo Hjuzo žodžius, „Konstitucija yra tai, ką apie ją pasakė Konstitucinis Teismas“.

5 Jarašiūnas, E. Jurisprudencinė Konstitucija. *Jurisprudencija*. 2006, 12(90): 24.

Be abejo, nuo Konstitucinio Teismo personalinės sudėties labai priklauso, kiek Teismo veikloje dominuoja „interpretatyvizmas“, kaip plačiai jis linkęs atskleisti Konstitucijos nuostatų turinį, formuoti ir plėtoti konstitucinę doktriną. Deja, bet ne vienas teisininkas jau pastebėjo, kad pastarųjų trejų metų Konstitucinio Teismo nutarimai suteikė nedaug progų patirti naujų doktrininų nuostatų atradimo džiaugsmą. Gal todėl, kad Konstitucinis Teismas sąmoningai nutarė „pritilti“, nuraminti aplink jį bekylantį ažiotažą? Gal tiesiog nutarė neerzinti įstatymų leidėjo... Bet jeigu Konstitucinis Teismas nemėgins kiekvienoje byloje žengti bent mažo žingsnelio pirmyn formuodamas naują ir plėtodamas esamą konstitucinę doktriną, šalies teisinė mintis bus skurdesnė, nebus panaudoti visi Konstitucijos šiam Teismui suteikti įgaliojimai saugant Konstituciją, bus mažiau teisinio tikrumo ir saugumo. Suprantama, pasirinkti veikimo būdą yra tik Konstitucinio Teismo prerogatyva. Bet juk niekam nėra draudžiama tikėtis, kad Konstitucinis Teismas neapsiribos vien mechaniniu ankstesnės doktrinos atkartojimu ir trumpais atsakymais į pareiškėjo užduotus klausimus. Konstitucinio Teismo misija daug platesnė...

Kaip bebūtų, politikai visose šalyse – ne tik Lietuvoje – linkę prigesinti Konstitucinių Teismų aktyvumą. Kartais tai daroma labai rafinuotai, o kartais labai primityviu būdu – tiesiog nereaguojant ar beveik nereaguojant į teismų suformuotą konstitucinę doktriną.

Konstitucinio Teismo pateiktą Konstitucijos nuostatų platesnį aiškinimą, jo suformuluotą obiter dictum ir net ratio decidendi įstatymų leidėjai kartais traktuoja kaip jiems priklausančių įgaliojimų ribojimą, kaip „teisėjų valdžios“, „teisėjų klano“ kišimąsi į Tautos atstovybės kompetenciją, kaip „kėsinimąsi į demokratiją, Tautos suverenitetą, jos atstovavimą“.

Lietuvoje būta kelių ypač ryškių Seimo ir Konstitucinio Teismo susidūrimų. Pirmas iš jų – 2002 m. pabaigoje, Konstituciniam Teismui 2002 m. gruodžio 24 d. priėmus nutarimą „savivaldybių tarybų“ byloje⁶, kurioje Teismas konstatavo, jog Seimo narys, kiti pareigūnai tuo pačiu metu negali būti ir savivaldybės tarybos nariu. Seimas sutiko su tokia Konstitucinio Teismo pateikta Konstitucijos nuostatų samprata ir įstatyme įtvirtino atitinkamą draudimą Seimo nariams, kitiems pareigūnams, tačiau kartu nustatė ir tai, kad šis draudimas bus taikomas tik nuo kitų rinkimų į savivaldybes, o ką tik išrinktų savivaldybių tarybų nariams, taigi ir į savivaldybes išrinktiems Seimo nariams, toks draudimas netaikomas. Kitaip tariant, Seimas nutarė, kad dar ketverius metus galima nepaisyti Konstitucinio Teismo nutarimo, nepaisyti Konstitucijos. Toks Seimo priimtas įstatymas buvo užginčytas Konstituciniame Teisme; aišku – jis buvo pripažintas antikonstituciniu⁷; be to, Konstitucinis Teismas pirmą kartą pabrėžė, kad tokį Seimo priimtą įstatymą jis vertina kaip bandymą įveikti Konstitucinio Teismo nutarimą, kad Konstitucija tai draudžia. Konstitucinis Teismas aiškiai pasakė, kad tokių bandymų jis netoleruos.

6 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 19-828.

7 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 53-2361.

Kitas, ko gero, dar aštresnis Seimo ir Konstitucinio Teismo susidūrimas įvyko 2009 metais. Tai susiję su Seimo reakcija į Konstitucinio Teismo išaiškinimą, kad įstatymų leidėjai turi paklusti savo paties išleistam įstatymui ir negali elgtis taip, kad įstatymo reikalavimai būtų nevykdomi – Konstitucinis Teismas išaiškino, kad pasibaigus įstatymų nustatytam Aukščiausiojo Teismo pirmininko įgaliojimų laikui, Seimas privalo atleisti teismo pirmininką iš pareigų ir tik po to spręsti, ką paskirti teismo pirmininku⁸. Po tokio Konstitucinio Teismo išaiškinimo – dėl jo į Konstitucinį Teismą kreipėsi Respublikos Prezidentas – Seime buvo įregistruotas Seimo nutarimo projektas, kuriame minėtą Konstitucinio Teismo pateiktą Konstitucijos aiškinimą buvo mėginta įvertinti politiniu požiūriu, t. y. kaip esą neleistiną nurodinėjimą Seimui, kaip jis turi balsuoti, kaip kėsiniama į Seimo nario laisvą mandatą, į demokratijos pagrindus.

Gerai, kad šis Seimo nutarimo projektas taip ir liko projektu. Lietuva išlaikė ne tik labai svarbų valdžių padalijimo principo, bet ir demokratinės teisinės valstybės egzaminą. Apskritai, konstituciniai karai turėtų būti kariaujami tik konstituciniame lauke ir tik konstitucijoje numatytais teisiniais, o ne politiniais būdais. Nes kitaip kariaujamuose karuose (kaip ir minėtame) nugalėtojų nebūna, bet visada yra tas, kas pralaimėjo, – o pralaimi visuomenės pasitikėjimas valstybe ir teise.

Be abejo, galima diskutuoti dėl Konstitucinio Teismo interpretacinės diskrecijos ribų. Bet ne dėl pačios Konstitucinio Teismo teisės aiškinti (interpretuoti) Konstituciją – konstitucinė justicija neįmanoma be Konstitucinio Teismo interpretacinės diskrecijos.

Pasakytina, kad Konstitucinio Teismo įgaliojimai aiškinti Konstituciją kyla ne iš įstatymo, taigi, ne iš įstatymų leidėjo valios, o iš pačios Tautos, iš jos priimtose Konstitucijos. Kaip įstatymų leidėjo įgaliojimai leisti įstatymus kyla iš pačios Tautos, iš jos priimtose Konstitucijos, taip ir Konstitucinio Teismo įgaliojimai kvestionuoti su Konstitucija nederančius Tautos atstovų sprendimus (pripažinti jų išleistus įstatymus ir kitus teisės aktus antikonstituciniais) – o to neįmanoma padaryti neaiškinant Konstitucijos – kyla iš pačios Konstitucijos. Būtent todėl Konstitucinis Teismas suformavo principinę doktrininę nuostatą, kad visus teisėkūros subjektus (Seimą, Vyriausybę, Prezidentą, taip pat ir teisę taikančius teismus) saisto ne tik Konstitucinio Teismo aktų rezoliucinė dalis, bet ir jų motyvuojamoje dalyje pateikta Konstitucijos nuostatų samprata⁹.

Kitaip tariant, Konstitucija sukonstruota taip, kad įstatymų leidėjas, įgyvendindamas Tautos suverenitetą, nėra visiškai laisvas – jo galias saisto Konstitucija, jis negali peržengti Konstitucijoje nustatytų įgaliojimų, jų ribų. O tam, kad įstatymų leidėjas tikrai paisytų jam Konstitucijoje nustatytų įgaliojimų, jų neperžengtų, – Konstitucijoje numatytas Konstitucinis Teismas, kurio vienas iš uždavinių – apginti Konstituciją net nuo Tautos atstovybės, taip apsaugant ne Seimo – Tautos atstovybės, priimtą įstatymą, o didesni gėrį – Tautos priimtą Konstituciją kaip visuomenės sutartį gyventi pagal joje nustatytas taisykles. Iš to darytina dar viena išvada: Konstitucinio Teismo įgaliojimai, kylantys iš Tautos priimtose

8 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 58-2251.

9 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 20 d. sprendimas. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 113-4131.

Konstitucijos, negali būti apriboti paprastais įstatymais ar kitais teisės aktais; ypatingą Konstitucinio Teismo vietą valstybės valdžių sistemoje lemia pati Konstitucija.

O gal Seimas, pagal Konstituciją turėdamas įgaliojimus ją keisti, galėtų daug „geriau“ ir „teisingiau“ aiškinti Konstituciją? Tokiu atveju ir Konstitucinis Teismas negalėtų, kaip kartais teigiama, iškilti net virš Seimo – Tautos atstovybės, nes virš Tautos atstovybės, kuri yra visų piliečių tiesiogiai renkama, negali būti jokios kitos institucijos, jokios kitos valdžios. Būtent taip Konstitucinio Teismo nutarimų nepaisymą kartais mėgina paaiškinti politikai.

Konstitucinis Teismas nei iškyla, nei neiškyla virš kitų valdžios institucijų. Jis tiesiog vykdo tai, kas jam pavesta Konstitucijos – saugo Konstituciją nuo kitų valstybės valdžių, jų pareigūnų. Saugo įvairiais būdais, taip pat ir aiškindamas Konstituciją. Bėlieka pakartoti ne vieną kartą teisinėje literatūroje išsakytą mintį, kad jeigu parlamentas, kuris savo pobūdžiu yra politinė institucija, galėtų oficialiai aiškinti Konstituciją, jos aiškinimą lemtų politiniai susitarimai ir kompromisai, ne teisiniai, o politiniai argumentai. Akivaizdu, kad taip aiškinant Konstituciją, nebūtų įmanoma atskleisti jos nuostatų tikrojo turinio, tikrosios jų prasmės. Būtų tiek Konstitucijos sampratų, kiek būtų Seimų, o gal ir tiek Konstitucijos sampratų, kiek naujų „daugumų“ susiformuotų tame pačiame Seime. Tokiu atveju Konstitucijos vaidmuo visuomenės ir valstybės gyvenime būtų visai kitoks. Ji būtų ne aukščiausios galios teisės aktas, kuriam privalo paklusti visos valstybės valdžią įgyvendinančios institucijos, taigi ir Seimas, bet dokumentas, neturintis konkretaus turinio, nes šio dokumento turinys labai priklausytų ir nuo to, kurių tikslų Konstitucijos aiškinimo metu siektų Seime daugumą turinčios politinės jėgos. Ar Konstitucija, nenustatanti Seime esančios politinės daugumos valios suvaržymų, – būtent taip ir atsitiktų, jeigu Konstituciją galėtų aiškinti Seimas, – būtų teisingesnė? Ne, nebūtų. Nei pati Konstitucija, nei visuomenė tikrai netaptų teisingesnė¹⁰.

Būtinybė ginti konstitucijas atsirado kartu su konstitucijomis. Būtent tokia yra konstitucinių teismų paskirtis visose valstybėse, būtent tokia yra ir Lietuvos Konstitucinio Teismo paskirtis. Gilias demokratines tradicijas turinčiose valstybėse mėginimai apriboti konstitucinės kontrolės institucijų funkcijas nepavyksta: galime prisiminti JAV konstitucionalizmo istoriją, kai prezidento posto siekiantis R. Niksonas vienu iš savo rinkiminės kampanijos lozungų skelbė tokį: tapęs Prezidentu sieksiu, kad JAV Aukščiausiasis Teismas aiškintų Konstituciją taip, kokia ji yra, ir nekurtų to, ko Konstitucijoje nėra. Tapęs prezidentu jis teikė įvairių įstatymų pasiūlymų, kaip sumažinti Aukščiausiojo Teismo įgaliojimus, taip pat ir aiškinant Konstituciją, tačiau visuomenė, net iš dalies pritardama nuomonei, kad JAV Aukščiausiasis Teismas ne visada tinkamai interpretuoja Konstituciją, atmetė šiuos pasiūlymus kaip keliančius didelę grėsmę teisminės valdžios nepriklausomumui, kaip galinčius pažeisti valdžių pusiausvyrą. Nuo to laiko „niksonizmo“ terminas tapo bendrinis, kaip atspindintis politikų mėginimus varžyti konstitucinės justicijos galias.

10 Dworkin, R. *Teisės imperija*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005, p. 374.

Deja, esama ir kitokių pavyzdžių: turint parlamente reikiama politinę daugumą, paleidus mechaninę balsavimo mašiną galima padaryti tokias Konstitucijos pataisas, kurios gerokai sumažina Konstitucinio Teismo įgaliojimus. Taip visai neseniai buvo padaryta, pavyzdžiui, Vengrijoje. Belieka tikėtis, kad šis „niksonizmo“ pavyzdys nesusilauks pasekėjų Lietuvoje, nors nedrausių užuominų padaryti kažką panašaus būta. Jeigu vis dėlto taip atsitiktų, štai tuomet galima būtų kalbėti apie realią grėsmę demokratijos pagrindams. O ne dėl to, kad Konstitucinis Teismas turi įgaliojimus aiškinti Konstituciją, kad jis turi nemažą diskreciją suteikti Konstitucijos nuostatomis vienokį ar kitokį realų ir konkretų turinį. Demokratinėse teisinėse valstybėse konstituciniai teismai, saugodami konstitucijas, gali primesti įstatymų leidėjams (politikams) savo valią, bet ne atvirksčiai. Jeigu politikai konstitucinių teismų reformomis, teisėjų atlyginimų mažinimais, politiniais bauginimais ar kitais būdais sugeba primesti savo valią konstituciniams teismams, tuomet kalbėti apie konstitucionalizmą nėra prasmės.

2. Kai kurie probleminiai Konstitucinio Teismo nutarimų įgyvendinimo įstatymų leidyboje aspektai

Konstitucinis Teismas paprastai apibūdinamas kaip „negatyvusis įstatymų leidėjas“. Per visą savo veiklos laikotarpį Konstitucinis Teismas gavo apie 870 prašymų ištirti įstatymų ir kitų teisės aktų (jų dalių) konstitucingumą. Konstitucijai prieštaraujančiomis pripažintos 504 ginčijamos teisės normos, neprieštaraujančiomis – 543 teisės normos.

Įgyvendinant Konstitucinio Teismo nutarimus mažiausiai problemų kyla tuomet, kai teisės akto pripažinimas prieštaraujančiu Konstitucijai nereikalauja naujo teisinio reguliavimo. Antai, konstatavus, kad Konstitucijai prieštarauja įstatymų nuostatos, pagal kurias asmenims, apdovanotiems Vyčio Kryžiaus ordinu, kartu buvo suteikiamas ir žemės sklypas¹¹, įstatymų leidėjui nekilo pareigos vietoj buvusio teisinio reguliavimo nustatyti kokį nors kitą. Jam tiesiog draudžiama įtvirtinti nuostatą, kad kartu su valstybės apdovanojimu asmeniui suteikiamas ir žemės sklypas. Jeigu Seimas nepriima įstatymo panaikinti įstatymą ar kitą teisės aktą, kuris buvo pripažintas antikonstituciniu, – turime teisinį lavoną, kuris gal ir teršia teisės sistemą, bet jokios praktinės reikšmės jau neturi.

Tais atvejais, kai vietoj pripažinto prieštaraujančiu Konstitucijai teisinio reguliavimo turi būti nustatytas kitas teisinis reguliavimas, susiduriame su sudėtingesne situacija.

Vienaip Seimas reaguoja į tokias Teismo nutarimų rezoliucines dalis, kuriose aiškiai konstatuojama, kad įstatymas ar kitas teisės aktas prieštarauja Konstitucijai, ir kiek kitaip reaguojama, kai Teismas konstatuoja, kad įstatymas ar kitas teisės aktas prieštarauja Konstitucijai „ta apimtimi, kuria ...“.

Konstitucinio Teismo vartojama formuluotė „prieštarauja ta apimtimi, kuria ...“ gali būti dvejopa: pirma, „ta apimtimi, kuria nėra nustatyta ...“ (taigi, nėra nustatyta tai,

11 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugpjūčio 23 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 152-5605.

kas turi būti nustatyta; tokiu atveju turime legislatyvinę omisiją¹²) ir, antra, „prieštarauja ta apimtimi, kuria teisės norma gali būti taikoma net ir tais atvejais, kai to daryti negalima, nes tai bus akivaizdžiai neteisinga“.

Gal bus aiškiau, jeigu pateiksime pavyzdį. Štai citata iš Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimo¹³ rezoliucinės dalies: „Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 325 straipsnio 2 dalis ta apimtimi, kuria nustatyta, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimas (nutartis) gali būti priimamas (priimama) ir teismo posėdžių salėje paskelbiamas (paskelbiama) surašius tik jo įžanginę bei rezoliucinę dalis, teismo posėdžių salėje trumpai žodžiu išdėstant sprendimo motyvus, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsniui, konstituciniams teisinės valstybės ir teisingumo principams.“

Kita citata: Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 325 straipsnio 3 dalis ta apimtimi, kuria nustatyta, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimo (nutarties) aprašomoji ir motyvuojamoji dalys gali būti surašomos vėliau – ne vėliau kaip per keturiolika dienų nuo sprendimo (nutarties) priėmimo dienos, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsniui, konstituciniams teisinės valstybės ir teisingumo principams.

Panašios yra Konstitucinio Teismo to paties nutarimo rezoliucinės dalys Administracinių bylų teisenos įstatymo normų atžvilgiu. Pavyzdžiui: „<...> pripažinti, kad Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalis ta apimtimi, kuria nustatyta, kad prieš priimant ir viešai paskelbiant pirmosios instancijos administracinio teismo sprendimą gali būti surašomos tik šio sprendimo įžanginė ir rezoliucinė dalys, o aprašomoji ir motyvuojamoji dalys gali būti surašomos vėliau – ne vėliau kaip per septynias darbo dienas nuo sprendimo paskelbimo, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsniui, konstituciniams teisinės valstybės ir teisingumo principams“.

Net ir tais atvejais, kai Teismas konstatuoja, kad įstatymas ar kitas teisės aktas prieštarauja Konstitucijai, ir reikia nustatyti naują teisinį reguliavimą, įstatymų leidėjas taip pat reaguoja skirtingai. Vienais atvejais jis pradeda įstatymų koregavimo procesą, ir, nors šis procesas užsitęsia, nes nesutariama dėl to, kaip reikėtų naujai reguliuoti santykius, teisinis reguliavimas vienaip ar kitaip pakeičiamas. Taip įvyko, pavyzdžiui, su Medžioklės įstatymu – jis buvo pakeistas po Konstitucinio Teismo nutarimo.

Kitais atvejais įstatymų leidėjas nieko nedarė, kad būtų įgyvendintas Konstitucinio Teismo nutarimas, nors įstatymų leidėjo intervencija yra ne tik pageidautina, bet ir būtina. Taigi, sprendimas paliekamas ateičiai, nepaaiškinat nei suinteresuotiems asmenims, nei visuomenei, kodėl nutarta elgtis būtent taip. Tai galima pasakyti, pavyzdžiui, apie Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimo¹⁴ Teisėjų valstybinių pensijų

12 Apie legislatyvinę omisiją plačiau žr. Legislatyvinės omisijos problemos konstitucinėje jurisprudencijoje. *Europos Konstitucinių Teismų Konferencijos XIV kongresas. Pagrindinis pranešimas*. Vilnius, 2008 m. birželio 3–6 d.

13 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 102-3957.

14 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 110-4511.

įstatymo byloje įgyvendinimą, kuriame konstatuota, kad specialios teisėjų pensijos dydis negali būti ribojamas dėl to, kad asmuo turi ir kitų pajamų, nuo kurių mokamos socialinio draudimo įmokos. Po šio Konstitucinio Teismo nutarimo buvo pateikti keli projektai panaikinti Konstitucijai prieštaraujančią įstatymo 4 straipsnio 6 punkto nuostatą, bet greitai sukaks jau 3 metai nuo paskutinio projekto, o projektas nejudą iš vietos, jokių diskusijų dėl jo nevyksta. Taigi, įstatymų leidėjas tik imituoja, jog siekia įgyvendinti Konstitucinio Teismo nutarimą. Gal tokį įstatymų leidėjo veikimą, tiksliau – neveikimą, galima paaiškinti požiūriu „teisėjams ir taip gerai“, kad prioritetas atiduodamas viešajai nuomonei, reitingams ir pan. Lyg teisėjai nebūtų visuomenės nariai, lyg jų negintų Konstitucija...

Tai, kad reaguojant į Konstitucinio Teismo nutarimus trūksta tam tikro sisteminio požiūrio, liudija ir pavyzdys, kaip buvo reaguojama į jau cituotą Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimą Civilinio proceso kodekso ir Administracinių bylų teisenos įstatymo byloje. Administracinių bylų teisenos įstatymo nuostatos buvo pakeistos 2009 m. (taigi, praėjus trejiems metams po Konstitucinio Teismo nutarimo), o Civilinio proceso kodekso – nepakeistos iki šiol, nors Konstitucinio Teismo rezoliucinės dalys (prieštaravimas Konstitucijai „ta apimtimi, kuria ...“) šių įstatymų nuostatų atžvilgiu savo esme buvo tokios pačios.

Dar viena sritis, kuri, atrodytų reikalautų aktyvesnės įstatymų leidėjo reakcijos – Konstitucinio Teismo nutarimų motyvuojamose dalyse pateiktos Konstitucijos nuostatų sampratos įgyvendinimas. Net ir tais atvejais, kai plika akimi matyti, kad esamas teisinis reguliavimas aiškiai nedera su Konstitucija.

Romanuose rašoma, kad jeigu kas nors įvyksta, „ieškok moters“ („šeršė lia fam“). Gal Seimui geriau tiktų kitas posakis: „ieškok intereso“. Šis interesas gali būti labai įvairus, be abejo, pirmiausia tai politiniai motyvai. Bet kartais kyla minčių ir apie galimą kitokį interesą...

Antai Konstitucinis Teismas dar prieš šešerius metus pasakė, kad pagal Konstituciją Seimas turi įstatymu nustatyti Seimo narių atostogų laiką, jų apmokėjimo tvarką ir pan.¹⁵ Vietoj to turime nuostatą ne įstatyme, o Seimo statute, kad laiką tarp Seimo plenarinių posėdžių Seimo narys planuoja savo nuožiūra¹⁶. Naivuoliai Konstitucijos kūrėjai, kurie Konstitucijoje nustatė Seimo plenarinių posėdžių laiką ir paliko tarp sesijų beveik penkis laisvus mėnesius tam, kad per tą laiką būtų rengiami ir tobulinami įstatymų projektai, o sesijose jie būtų sparčiau priimami. Jie tikrai neįvertino, kad šalies politinė kultūra pasižymi tam tikra specifika, kad ši kultūra yra labai menko lygio: jie nenumatė ir to, kad reikia palikti laiko ir Seimo narių šokiams, ir dainavimui televizijų projektuose, ir kelionėms, taip pat ir Seimo posėdžių metu....

15 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 105-3894.

16 Lietuvos Respublikos Seimo statutas „Dėl Seimo statuto 10, 11, 16, 21, 32, 78 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Statuto papildymo 15(1), 15(2), 15(3), 15(4), 15(5), 15(6), 16(1) straipsniais bei 19 straipsnio pripažinimo netekusiu galios“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 153-5645.

Na ir kas, kad Konstitucinis Teismas prieš šešerius metus pasakė, jog turi būti nustatytas mechanizmas, leidžiantis patikrinti, ar Seimo narys nedirba kito darbo, negauna kito atlyginimo, ar nuosavybės naudojimo nepainioja su verslu ir pan.– tokio mechanizmo iki šiol nėra. Bet už tai turime iniciatyvas už kelių paskaitų skaitymą paprastu Seimo nutarimu (paprasta posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma: du „už“ – vienas „prieš“) panaikinti Seimo nario mandatą, nors Konstitucinis Teismas aiškia konstatavo, jog turi būti nustatyta speciali tokių atvejų tyrimo ir sprendimo tvarka.

Dar vienas pavyzdys – visi supranta, kad pagal Konstituciją išlaidos Seimo nario parlamentinei veiklai turi kompensacinį pobūdį, jos gali būti skirtos padengti tik toms išlaidoms, kurios tikrai susijusiosios vien su parlamentine veikla ir negali būti naudojamos taip, kad kokia nors forma (panaudojant išperkamosios ar kitokios panašios nuomos galimybes ar dar koku nors kitu būdu, pvz., perkant knygas asmeninei bibliotekai) taptų Seimo nario ar jam artimų asmenų nuosavybe. Tačiau iki šiol nėra įstatymo lygmens teisinio reguliavimo, neleidžiančio sudaryti ir tokių automobilių ar kitų brangių daiktų nuomos sutarčių, pagal kurias dalis parlamentinei veiklai skirtų lėšų negalėtų būti „kapitalizuojama“ kaip Seimo nario ar kito jam artimo asmens nuosavybė vėliau išsigyjant tą Seimo nario už valstybės lėšas nuomotą turtą; neleidžiančio pirkti knygas asmeninėms ar kitoms bibliotekoms (ne tik apie Mikę Pukuotuką, bet ir enciklopedijas, kt.), neleidžiančio lėšų parlamentinei veiklai naudoti dovanoms pirkti, labdarai teikti ir pan.

Pagaliau prisiminkime dar vieną Konstitucinio Teismo nutarimo nuostatą: laikas, kai Seimo narys be tikrai pateisinamos priežasties nedalyvauja Seimo posėdžiuose, jo komitetų ir kitų struktūrinių padalinių posėdžiuose negali būti laikomas laiku, kai Seimo narys dirbo. Iš šios nuostatos kyla ir tai, kad už nedirbtą laiką Seimo narys negali gauti atlyginimo. Čia nekalbame apie tai, kaip apskaičiuoti nedirbtą laiką – ar laikyti, kad nedirbo tą visą dieną, ar tik jos dalį. Mums svarbus principas, o jis toks – už praleistus posėdžius, praleistas darbo dienas atlyginimas negali būti mokamas. Pažiūrėkime į Seimo statutą – Seimo nariui atlyginimas už praeitą mėnesį gali būti sumažintas vienu trečdaliu, jeigu Seimo narys be pateisinamos priežasties tą mėnesį praleidžia daugiau kaip pusę plenarinių posėdžių, kuriuose iš anksto buvo numatytas ir įvyko balsavimas dėl teisės akto priėmimo. Vadinasi, gali praleisti visus Seimo plenarinius posėdžius, kuriuose nevyko balsavimas dėl teisės aktų priėmimo, ir pusę plenarinių posėdžių, kuriuose vyko balsavimas dėl teisės aktų priėmimo, – vis tiek gausi atlyginimą už visą mėnesį?!

Tai tik tam tikri fragmentai, kai ilgą laiką nėra reaguojama į Konstitucinio Teismo nutarimų motyvuojamosiose dalyse pateiktą Konstitucijos nuostatų sampratą. Taip nepasinaudojama galimybe prevenciškai išvengti galimo konstatavimo, jog įstatymo ar Seimo statuto nuostatos prieštarauja Konstitucijai. Tikrai, argi nėra pagrindo manyti, kad teisinis reguliavimas, kurį minėjome, susijęs ne su Seimo nario veiklos garantijomis, o yra privilegijos, kurias draudžia Konstitucija?

Galbūt reakcija į Konstitucinio Teismo nutarimų motyvuojamojoje dalyje pateiktą Konstitucijos nuostatų ir teisinio reguliavimo sampratą būtų vaisingesnė, jeigu būtų vykdoma nuolatinė, sisteminė motyvuojamųjų dalių analizė, kad iš jos galėtų kilti pasiūlymai, kaip keisti dar neužginčytą, bet konstitucingumo požiūriu abejotiną teisinį reguliavimą.

Užduokime dar vieną klausimą: ar įstatymas, kurį Konstitucinis Teismas pripažino prieštaraujančiu Konstitucijai, ir toliau gali būti laikomas nepašalintu iš teisės sistemos bei toliau gali būti taikomas? Kiekvienas, kas perskaitė Konstitucijos 107 straipsnį, atsakys, kad taip negali būti, nes po to, kai Konstitucinis Teismas konstatuoja, jog įstatymas prieštarauja Konstitucijai, jis negali būti taikomas nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas. Nuo tos dienos Konstitucijai prieštaraujančio įstatymo tiesiog nėra.

Pažvelkime į 1999 m. gruodžio 21 d. įstatymą dėl Administracinių teritorinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4, 5, 14 straipsnio pakeitimo ir papildymo¹⁷. Šiuo įstatymu buvo nutarta įsteigti kelias naujas savivaldybes ir pakeisti kai kurių savivaldybių ribas. Tai ir buvo padaryta. Konstitucinis Teismas 2001 m. birželio 28 d. nutarimu¹⁸ šį įstatymą pripažino prieštaraujančiu Konstitucijai pagal priėmimo tvarką, tad įstatymo neliko. Kartu antikonstituciniu buvo pripažintas ir šio įstatymo įgyvendinimo įstatymas.

Susiklostė teisiniu požiūriu įdomi situacija. Be abejo, kol įstatymas nebuvo pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, jis, kaip ir kiekvienas kitas įstatymas, buvo laikomas atitinkančiu Konstituciją ir galėjo būti taikomas. Jis ir buvo taikomas – minėta, kad pagal jį buvo įsteigtos kelios naujos savivaldybės, pakeistos kai kurių savivaldybių ribos. Visa tai dar galima teisiškai paaiškinti. Tačiau toliau susiduriame su netikėtumu – po to, kai Konstitucinis Teismas pripažino įstatymą prieštaraujančiu Konstitucijai pagal priėmimo tvarką ir įstatymo neliko, įstatymo leidėjas padarė šio (jau neegzistuojančio įstatymo) pataisus?! Antai tokia pataisa buvo padaryta 2002 m. rugsėjo 26 d. įstatymu¹⁹. Pataisos buvo daromos ir įstatymo įgyvendinimo įstatyme – taip pat po to, kai jis jau buvo pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai.

Pasitikslinau Seimo kanceliarijos Teisės departamente, ar nesuklydau. Man patvirtino, kad nesuklydau, ko gero, buvo tiesiog neapsižiūrėta... .

Taigi, turime unikalų atvejį, kai ir toliau galioja įstatymas (jis yra taikomas, daromi jo pakeitimai ir papildymai), kurį Konstitucinis Teismas pripažino prieštaraujančiu Konstitucijai ir taip pašalino iš teisės sistemos.

Be abejo, nebūtų lengva rasti atsakymą, kaip reikėtų teisiškai tvarkingai išspręsti susidariusią situaciją. Naujos savivaldybės įsteigtos ir veikia, tikrai būtų neracionalu jas naikinti, o po to vėl steigti. To niekas nedarys. Bet akivaizdu ir tai, kad pataisos neegzistuojančiame įstatyme negali būti daromos. Pudra teisiniam lavonui tikrai nereikalinga, ji nepadės... . Gal šiuo atveju norint grąžinti į teisės sistemą įstatymą, kurį Konstitucinis Teismas pripažino prieštaraujančiu Konstitucijai pagal priėmimo tvarką, visas įstatymas turėtų būti priimtas iš naujo laikantis nustatytos jo priėmimo tvarkos. Kito kelio, ko gero, nėra.

17 Lietuvos Respublikos Teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4, 14 straipsnių papildymo ir 5 straipsnio pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 109-3176.

18 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 56-1997.

19 Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 101-4489.

3. Gal atėjo laikas reformuoti bylų nagrinėjimo Konstituciniame Teisme tvarką?

Su panašiomis situacijomis, kai, praėjus tam tikram laikui, įstatymas ar kitas teisės aktas gali būti pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai pagal priėmimo tvarką, gali tekti susidurti ir ateityje. Konstatavimas, kad įstatymas ar kitas teisės aktas prieštarauja Konstitucijai, visada sukelia teisinės pasekmes – toks įstatymas ar kitas teisės aktas toliau negali būti taikomas, jis pašalinamas iš teisės sistemos. Pagal Konstituciją Konstitucinio Teismo sprendimų galia nukreipiama tik į ateitį; Konstitucinio Teismo sprendimas nėra pagrindas peržiūrėti visus iki tol pagal antikonstituciniu pripažintą įstatymą priimtus kitų institucijų sprendimus ir jų teisinės pasekmes. Kita vertus, įstatymo ar kito teisės akto pripažinimas prieštaraujančiu Konstitucijai pagal priėmimo tvarką reiškia, kad, inter alia, ištisa visuomeninių santykių sritis staiga lieka nesureguliuota. Ta santykių sritis gali būti labai reikšminga; gali būti ir taip, kad ta sritis nei akimirkos negali būti nesureguliuota. Galimybė atidėti Konstitucinio Teismo nutarimo įsigaliojimą ne visada gali būti veiksminga, nes ir per atidėtą laiką gali nepavykti priimti naujo teisės akto. Šiuo metu galiojančiame Konstitucinio Teismo įstatymo 64 straipsnyje nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuris leidžia bet kada ginčyti įstatymo ar kito teisės akto atitiktį Konstitucijai pagal jo priėmimo tvarką, t. y. nepaisant jokių terminų, praėjusių nuo įstatymo ar kito teisės akto priėmimo. Tai nesukuria teisinio tikrumo ir saugumo. Dabar egzistuojanti galimybė bet kada, net praėjus daugeliui metų po jo priėmimo, pripažinti įstatymą prieštaraujančiu Konstitucijai pagal jo priėmimo tvarką, gali sukelti labai sunkius ir net neprognozuojamus padarinius. Gal ir dėl šios priežasties Konstitucinis Teismas kartais tiesiog vengia konstatuoti įstatymo prieštaravimą Konstitucijai pagal jo priėmimo tvarką, nors galbūt yra pagrindo? Antai pažvelkime į Konstitucinio Teismo 2010 m. rugsėjo 29 d. nutarimą²⁰, kuriame Konstitucinis Teismas, konstatavęs, kad pagal galiojančius įstatymus turėjo būti atliktas Elektros energetikos įstatymo projekto antikorupcinis vertinimas, netyrė, ar toks vertinimas tikrai buvo atliktas, nors būtent tuo, kad toks vertinimas nebuvo atliktas, pareiškėjai grindė įstatymo prieštaravimą Konstitucijai pagal jo priėmimo tvarką. Užuoat paprašęs Vyriausybės ir Seimo pateikti įrodymų, patvirtinančių, kad įstatymo projektas tikrai buvo vertinamas antikorupciniu požiūriu (kada, kokia institucija ir koku būdu tai padarė), Konstitucinis Teismas apsiribojo teiginiais, kad įstatymuose nėra nustatyta, kaip turi būti įforminamas antikorupcinis vertinimas, ir kad įstatymo projektą rengusi ministerija „Vyriausybei pateiktoje Elektros energetikos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto poveikio bazinio vertinimo pažymoje nurodė, kad priėmus šį įstatymą neigiamas poveikis nenumatomas“; Konstitucinio Teismo nuomone, „vien tai, kad antikorupcinio vertinimo medžiaga nebuvo pateikta Vyriausybei, nesudaro pagrindo teigti, kad Ūkio ministerija Elektros energetikos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto neįvertino antikorupciniu požiūriu“. Konstitucinis Teismas pridūrė ir tai, kad ministro Vyriausybei pateikto įstatymo projekto aiškinamajame rašte

20 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. rugsėjo 29 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 117-5967.

buvo nurodyta, kad „priėmus teikiamą įstatymo projektą, kokių nors neigiamų pasekmių neturėtų atsirasti“. Iš to Konstitucinis Teismas padarė išvadą, kad nėra pagrindo teigti, jog „Vyriausybė, priimdama <...> nutarimą, pritarė antikorupeciniu požiūriu neįvertintam Elektros energetikos įstatymo pakeitimo įstatymo projektui“.

Kaip vertinti šiuos Konstitucinio Teismo nutarimo teiginius? Manytina, kad tai tik Konstitucinio Teismo pamąstymai, kaip galėjo būti; tai tik prielaidos, kad įstatymo projekto antikorupecinis vertinimas buvo (turėjo būti) atliktas. Bet minėti Konstitucinio Teismo teiginiai nei patvirtina aplinkybę, kad toks vertinimas buvo atliktas, nei ją paneigia. Į esminį bylos klausimą: buvo ar nebuvo atliktas įstatymo projekto antikorupecinis vertinimas (taip, kaip to reikalauja įstatymas), liko neatsakyta. Taigi, Konstitucinio Teismo sprendimas yra grindžiamas ne nustatytais faktais, o nepatikrintomis prielaidomis. Tirti faktus šioje byloje buvo būtina. Tik jie turėjo lemti Konstitucinio Teismo sprendimą. Neištirus faktų, turinčių esminę reikšmę, buvo neįmanoma priimti teisiškai motyvuotą ir pagrįstą sprendimą. Todėl minėtas Konstitucinio Teismo sprendimas gali būti vertintinas kaip nelabai vykęs bandymas „išsaugoti“ galiojantį įstatymą. Gal tokią Konstitucinio Teismo poziciją lėmė ir tai, kad nenorėta pripažinti prieštaraujančiu Konstitucijai įstatymą, kuris jau kelerius metus galiojo ir kurį pripažinus antikorupeciniu kiltų nežinia kokios teisinės pasekmės?

Kita vertus, galima abejoti, ar Konstitucinio Teismo įstatymo²¹ 64 straipsnio 1 dalies 4 punkto norma ta apimtimi, kuria leidžia ginčyti įstatymo ar kito teisės akto atitiktį Konstitucijai pagal priėmimo tvarką nepaisant jokių terminų, praėjusių nuo įstatymo ar kito teisės akto priėmimo, neprieštarauja Konstitucijai. Manytina, kad Konstitucijoje įtvirtinti teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principai, kitos konstitucinės nuostatos suponuoja tam tikrą protingą terminą, per kurį Konstitucijoje numatyti subjektai gali kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar įstatymas ir kitas teisės aktas neprieštarauja Konstitucijai pagal priėmimo tvarką. Šis terminas neturėtų būti ilgas, gal pakaktų, pavyzdžiui, pusės metų ar metų po įstatymo oficialaus paskelbimo. Šis terminas turėtų būti naikinamasis – jam pasibaigus ginčyti įstatymo ar kito teisės akto atitiktį Konstitucijai pagal priėmimo tvarką būtų negalima. (Čia neaptariame, kaip su Konstitucija dera teisinis reguliavimas, leidžiantis bet kada ginčyti įstatymo ar kito teisės akto atitiktį Konstitucijai pagal jo pasirašymo, paskelbimo ir įsigaliojimo tvarką.) Pasakytina, kad Konstitucinio Teismo įstatyme kai kuriems kreipimuisi į Konstitucinį Teismą yra nustatyti labai trumpi terminai, kuriems pasibaigus konstitucinis ginčas negalimas (pvz., prašyti Konstitucinio Teismo išvados, ar per Seimo rinkimus nebuvo šiurkščiai pažeistas Seimo rinkimų įstatymas, galima ne vėliau kaip per 3 dienas po Seimo rinkimų rezultatų oficialaus paskelbimo).

Konstitucinio Teismo nutarimų skaičius, kai galima abejoti, ar jo nutarimai tinkamai įgyvendinti, nėra didelis. Seimo statute yra nustatytos aiškios teisinės procedūros, leidžiančios pakankamai greitai (maždaug per metus) priimti reikiamas įstatymų pataisas. Žinoma, jeigu to tikrai norima. Būtų gerai, jeigu net tik kurio nors vieno Konstitucinio Teismo nutarimo neįgyvendinimas taptų reta išimtimi.

21 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 6-120.

Kita vertus, skatina susirūpinti bylų nagrinėjimo Konstituciniame Teisme trukmė. Šiuo metu nagrinėjimo laukia apie 180 prašymų. Nors nemaža dalis iš jų gali būti sujungta, net ir tokiu atveju savo eilės laukia apie šimtas prašymų (bylų). Žinant, kad per metus Konstituciniame Teisme geriausiu atveju priimama tik apie 20 nutarimų, galima manyti, kad iki šiol gautų prašymų nagrinėjimas užtruks apie 4 metus. Pasakytina, kad Lietuva yra vienintelė Europos Sąjungos valstybė, kurioje Konstitucinis Teismas per metus išnagrinėja tiek mažai bylų. Kitų valstybių Konstituciniai Teismai per metus išnagrinėja šimtus bylų. Tiesa, nemažą jų dalį sudaro individualių skundų bylos, bet ir išnagrinėtų kitokio pobūdžio bylų skaičius yra daug didesnis. Tokioje mažoje valstybėje, kokia yra Lietuva, bylos Konstituciniame Teisme negali būti nagrinėjamos taip ilgai, kaip yra dabar. Tai nedera su konstituciniu teisinės valstybės principu. Atidėtas (pavėluotas) teisingumas – tai nėra teisingumas. Susiklosčiusios situacijos negalima paaiškinti tik tuo, kad Teisme yra gauta labai daug prašymų. Kitų valstybių Konstituciniai Teismai gauna daug daugiau prašymų, ir, nepaisant to, bylas išnagrinėja daug greičiau. Akivaizdu, kad pribrendo reikalas iš esmės pakeisti bylų nagrinėjimo Konstituciniame Teisme procesą. Vienas iš didžiausių trukdžių, neleidžiančių sparčiau nagrinėti bylų, yra tai, kad visos bylos Konstituciniame Teisme nagrinėjamos visa Teismo sudėtimi, ir tai, kad tol, kol Teismas nepriima sprendimo nagrinėjamoje byloje, jis negali pradėti nagrinėti kitos bylos. Ne kartą nuskambėjęs pasiūlymas leisti nagrinėti bylas vadinamojo „rašytinio proceso“ tvarka, kai dalyvaujantys byloje asmenys nėra kviečiami į Teismo posėdį, arba pasiūlymas leisti Teismui nagrinėti kitas bylas tuo metu, kol dar nėra priimtas sprendimas jo anksčiau išnagrinėtoje byloje, mažai ką pakeis. Ir šiuo metu Konstitucinis Teismas laikotarpiu, kai byla išnagrinėta, bet dar nėra priimtas sprendimas, rengia nagrinėjimo laukiančių būsimų bylų aptarimus, ieško galimo jų sprendimo, tad kitos bylos faktiškai yra nagrinėjamos. Vien „rašytinio proceso“ instituto, jeigu toks atsiras, nepakaks, nes jis kiekvienoje byloje leis sutaupyti vos kelias valandas. Na, gal kelias dienas. Bet tai būtų tik „reformėlė“, kurios jau nepakanka. Gal pribrendo reikalas esminėms reformoms. Manytina, kad bylos Konstituciniame Teisme galėtų būti nagrinėjamos daug sparčiau tuo atveju, jeigu Konstitucinio Teismo įstatyme būtų įtvirtinta nuostata, jog ne visos bylos Konstituciniame Teisme nagrinėjamos visa Teismo sudėtimi: bylos, kurioms išspręsti pakanka esamos oficialios konstitucinės doktrinos (nereikia formuoti naujos konstitucinės doktrinos), nagrinėjamos trijų teisėjų kolegijose; bylos, kurioms išspręsti reikia tik nežymiai pakoreguoti (išplėtoti) esamą oficialią konstitucinę doktriną, nagrinėjamos penkių teisėjų kolegijoje; visa Konstitucinio Teismo sudėtimi nagrinėjamos tik tos bylos, kurioms išspręsti dar nėra suformuota oficiali konstitucinė doktrina ar reikia iš esmės pakeisti esamą konstitucinę doktriną (būtina reinterpretuoti oficialią konstitucinių nuostatų sampratą ir suformuoti naują konstitucinę doktriną). Be to, reikėtų pakoreguoti Konstitucinio Teismo įstatymo 29 straipsnio 2 dalies nuostatą, leidžiančią Teismui pratęsti įstatyme numatytą keturių mėnesių terminą, per kurį turi būti baigtas bylų nagrinėjimas ir priimtas nutarimas. Dabartinis teisinis reguliavimas nenustato Konstituciniam Teismui jokių apribojimų pratęsti šį bylų nagrinėjimo terminą, taip pat nenumato jokių kriterijų (pagrindų), kuriems esant terminas gali būti pratęstas. Galimybė pratęsti

bylos nagrinėjimo terminą Konstitucinio Teismo įstatyme buvo numatyta kaip išimtis tik atskiriems, ypatingiems atvejams, kai dėl svarbių objektyvių priežasčių byla negali būti parengta nagrinėti ir išnagrinėta per keturis mėnesius. Deja, tai, kas buvo numatyta kaip reta išimtis, tapo taisykle. Teismas net nenurodo motyvų, dėl kurių jis pratęsia bylos nagrinėjimo terminą. Tai daroma „automatiškai“, vien dėl to, kad pasibaigė įstatyme numatytas keturių mėnesių bylos nagrinėjimo terminas, o ji nebuvo pradėta nagrinėti, nors visi bylos parengimo nagrinėti Teismo posėdyje procesiniai veiksmai yra atlikti (gauti visi reikalingi atsiliepimai ir kiti dokumentai, ir kt.). Jeigu pažvelgtume į tai, kaip Konstituciniame Teisme juda bylos, matytume, kad daugumoje jų metus ar net ilgiau nėra atliekami jokie procesiniai veiksmai, kad bylos tiesiog laukia savo eilės, o su bylos medžiaga visas Teismas pradeda dirbti likus keliems mėnesiams iki jos nagrinėjimo viešame Teismo posėdyje. Kol įstatyme yra įtvirtinta nuostata, kad Konstitucinis Teismas bylas nagrinėja visa Teismo sudėtimi, bylos kitaip judėti negali. Konstitucinio Teismo įstatyme būtų galima pamėginti aptarti atvejus, kai Teismas gali pratęsti nustatytą bylos nagrinėjimo terminą (pvz., kai iš Europos Teisingumo Teismo reikia gauti prejudicinį sprendimą, kai reikia atlikti sudėtingas ekspertizes ir kt.). Be abejo, įstatyme nurodytų atvejų sąrašas neturėtų būti išsamus (baigtinis), Konstitucinis Teismas turi turėti galimybę ypatingais atvejais pratęsti bylos nagrinėjimo terminus, tačiau tik ypatingais atvejais, kai per nustatytą laiką dėl objektyvių priežasčių negalima atlikti visų procesinių veiksmų, būtinų pradėti bylos nagrinėjimą. Manytina, kad būtų naudinga nustatyti ir tai, jog Teismo sprendimas pratęsti bylos nagrinėjimo terminą visais atvejais turėtų būti motyvuotas, nurodant konkrečias bylos nagrinėjimo termino pratęsimo priežastis.

Šiems pasiūlymams įgyvendinti nereikia nei papildomų lėšų, nei naujų etatų. Padarius Konstitucinio Teismo įstatymo pakeitimus reikės kiek kitaip organizuoti Konstitucinio Teismo ir jį aptarnaujančių padalinių darbą, numatyti tam tikrą pereinamąjį laikotarpį. Konstitucinis Teismas turi didelį intelektualinį teisėjų, taip pat jame dirbančių teisėjų padėjėjų, kitų darbuotojų potencialą. Jis gali ir turi būti panaudojamas daug efektyviau.

Išvados

1. Viena iš priežasčių, dėl ko ne visada tinkamai įgyvendinami Konstitucinio Teismo nutarimai, gali būti ta, kad dar toli gražu ne visi Seimo nariai yra linkę psichologiškai sutikti su nuostata, kad ne parlamentas ir ne Seimo narys (nariai) yra aukščiausia valdžia, kad valstybės valdžios yra atskirtos ir tarp jų yra pusiausvyra, kad Konstituciją oficialiai gali aiškinti tik Konstitucinis Teismas ir kad Konstitucinio Teismo pateikta konstitucijos nuostatų samprata saisto Seimą, taip pat jo narius.

2. Lietuvoje būta kelių ypač ryškių Seimo ir Konstitucinio Teismo susidūrimų, kai įstatymų leidėjas bandė įveikti Konstitucinio Teismo nutarimą priimdamas naują įstatymą ar kai bandė pateikti Konstitucinio Teismo veiklos politinį vertimą. Šie bandymai nebuvo sėkmingi, Lietuva išlaikė demokratinės teisinės valstybės egzaminą.

3. Įstatymų leidėjas galėtų labiau rūpintis, kaip įgyvendinti Konstitucinio Teismo nutarimų motyvuojamosiose dalyse pateiktą Konstitucijos nuostatų sampratą. Seimo Statutą reikėtų papildyti nuostatomis, įpareigojančiomis Seimo struktūrinius padalinius vykdyti nuolatinę, sistemingą Konstitucinio Teismo nutarimų motyvuojamųjų dalių analizę. Tai leistų laiku parengti pasiūlymus, kaip keisti dar neužginčytą, bet konstitucingumo požiūriu abejotiną teisinį reguliavimą.

4. Svarstyтина, ar neturėtų būti pakeista Konstitucinio Teismo įstatymo 64 straipsnio 1 dalies 4 punkto norma, kuri leidžia ginčyti įstatymo ar kito teisės akto atitiktį Konstitucijai pagal priėmimo tvarką nepaisant jokių terminų, praėjusių nuo įstatymo ar kito teisės akto priėmimo. Manytina, kad Konstitucijoje įtvirtinti teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principai, kitos konstitucinės nuostatos suponuoja tam tikrą protingą terminą, per kurį Konstitucijoje numatyti subjektai gali kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar įstatymas ir kitas teisės aktas neprieštarauja Konstitucijai pagal priėmimo tvarką. Šis terminas neturėtų būti ilgas, pakaktų, pavyzdžiui, pusės metų ar metų po įstatymo oficialaus paskelbimo; šis terminas turėtų būti naikinamasis – jam pasibaigus ginčyti įstatymo ar kito teisės akto atitiktį Konstitucijai pagal priėmimo tvarką būtų negalima.

5. Siekiant paspartinti bylų nagrinėjimą Konstituciniame Teisme, reikėtų iš esmės pakeisti bylų nagrinėjimo tvarką. Konstitucinio Teismo įstatyme siūloma įtvirtinti nuostatą, kad ne visos bylos nagrinėjamos visa Teismo sudėtimi: 1) bylos, kurioms išspręsti pakanka esamos oficialios konstitucinės doktrinos (nereikia formuoti naujos konstitucinės doktrinos), nagrinėjamos trijų teisėjų kolegijose; 2) bylos, kurioms išspręsti reikia tik nedaug pakoreguoti (išplėtoti) esamą oficialią konstitucinę doktriną, nagrinėjamos penkių teisėjų kolegijoje; 3) visa Teismo sudėtimi nagrinėjamos tik tos bylos, kurioms išspręsti dar nėra suformuota oficiali konstitucinė doktrina ar reikia iš esmės pakeisti esamą konstitucinę doktriną (būtina reinterpretuoti oficialią konstitucinių nuostatų sampratą ir suformuoti naują konstitucinę doktriną).

6. Reikėtų pakeisti Konstitucinio Teismo įstatymo 29 straipsnio 2 dalies nuostatą, leidžiančią Teismui neribotai pratęsti įstatyme numatytą keturių mėnesių terminą, per kurį turi būti baigtas bylų nagrinėjimas ir priimtas nutarimas. Šis terminas galėtų būti pratęsiamas tik išimtiniais atvejais, kai visiems procesiniams veiksnum, būtiniems pradėti bylų nagrinėjimą, atlikti nustatyto laiko dėl objektyvių priežasčių nepakanka.

Literatūra

Dworkin, R. *Teisės imperija*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005.
Jarašiūnas, E. Aukščiausioji ir ordinarinė teisė: požiūrio į Konstituciją pokyčiai. *Jurisprudencija*. 2002, 33(25).
Jarašiūnas, E. Jurisprudencinė Konstitucija. *Jurisprudencija*. 2006, 12(90).

Kūris, E. Lietuvos Respublikos Konstitucijos principai. *Lietuvos konstitucinė teisė*. Lietuvos Teisės universitetas, 2001.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 56-1997.

- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 19-828.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 53-2361.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 85-3094.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 105-3894.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugpjūčio 23 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 152-5605.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 20 d. sprendimas. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 113-4131.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 15-520.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 102-3957.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 110-4511.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 58-2251.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. rugsėjo 29 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 117-5967.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 6-120.
- Lietuvos Respublikos Seimo statutas „Dėl Seimo statuto 10, 11, 16, 21, 32, 78 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Statuto papildymo 15(1), 15(2), 15(3), 15(4), 15(5), 15(6), 16(1) straipsniais bei 19 straipsnio pripažinimo netekusiu galios“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 153-5645.
- Lietuvos Respublikos Teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4, 14 straipsnių papildymo ir 5 straipsnio pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 109-3176.
- Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 101-4489.

THE IMPLEMENTATION OF RULINGS OF THE CONSTITUTIONAL COURT IN LEGISLATION

Vytautas Sinkevičius

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *There are some problems in the implementation of rulings of the Constitutional Court. The legislator should make more efforts for implementing the concept of the provisions of the Constitution provided in the reasoning parts of rulings of the Constitutional Court. The Statute of the Seimas should be supplemented with provisions obligating structural sub-units of the Seimas to carry out permanent and systemic analysis of reasoning parts of rulings of the Constitutional Court. It would allow timely to prepare proposals how to amend still unchallenged legal regulation which, however, from the constitutional*

standpoint is doubtful. One should consider whether the norm of Item 4 of Paragraph 1 of Article 64 of the Law on the Constitutional Court, which allows one to challenge the compliance of a legal act with the Constitution on the grounds of the procedure for adoption regardless of any terms expired after the adoption of a law or other legal act, should be amended. It is to be presumed that the principles of legal certainty and legal security entrenched in the Constitution, as well as other constitutional provisions, imply a certain reasonable period of time within which the subjects provided for in the Constitution may apply to the Constitutional Court with a petition requesting to investigate whether a law or other legal act is not in conflict with the Constitution according to the procedure of their adoption. This period of time should not be a long one, for example, half a year or a year since the official publishing of the law; this term should be a prescriptive one—after it has finished, it would not be allowed to challenge the compliance of a law or other legal act with the Constitution according to the procedure of their adoption. In order to speed up the consideration of cases at the Constitutional Court, one would have to change the procedure of consideration of cases in this Court in essence. It is proposed that the Law on the Constitutional Court should entrench a provision, whereby not all cases are considered in the full composition of the Court: 1) colleges of three justices would consider the cases for settlement of which the existing official constitutional doctrine is sufficient (there is no need to form a new constitutional doctrine); 2) colleges of five justices would consider the cases for settlement of which the existing official constitutional doctrine must only be slightly corrected (developed); 3) the Court in full composition would consider only the cases for settlement of which no official constitutional doctrine has been formed or the existing constitutional doctrine must be corrected in essence (it is necessary to reinterpret the official concept of constitutional provisions and to form a new constitutional doctrine). In addition, one should amend the provision of the Law on the Constitutional Court which allows the Court to prolong in an unlimited manner the four-month term, provided for in the law, within which the consideration of the case must be finished and a ruling must be adopted. This term could be prolonged only in exceptional cases, when the established time period is not sufficient due to objective reasons in order to carry out all procedural actions necessary to commence the consideration of the case.

Keywords: *The Constitution, the Constitutional Court, the constitutional doctrine, the legislator, implementation of rulings of the Constitutional Court.*

Vytautas Sinkevičius, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedros profesorius. Mokslinių tyrimų kryptys: konstitucinė teisė, parlamentinė teisė, konstitucinė jurisprudencija, pilietybė.

Vytautas Sinkevičius, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Constitutional Law, professor. Research interests: constitutional law, legislative law, constitutional jurisprudence, citizenship.

